СУБ'ЄКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ В УКРАЇНІ

ГУСАРОВ Сергій Миколайович - доктор юридичних наук, ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, генерал-полковник міліції, Заслужений юрист України

УДК ***342.5***

В статье рассмотрены теоретико-правовые вопросы сущности законодательной инициативы. Показаны отличия между понятиями «право законодательной инициативы» и «законодательная инициатива». Раскрыто содержание права законодательной инициативы ее уполномоченных субъектов, среди которых: Президент Украины, народные депутаты Украины, Кабинет Министров Украины. Обоснована целесообразность внедрения на государственном уровне в Украине института народной законодательной инициативы как наиболее перспективную концепцию реформирования механизма государственного управления.

Ключові слова: законодавча ініціатива, суб'єкти законодавчої ініціативи, Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України.

Постановка проблеми

Визначення стратегічного курсу України на входження до Євросоюзу обумовило об'єктивну необхідність вдосконалення національної системи законодавства, здатної забезпечити життєдіяльність нашої країни в сучасних умовах. Сприяти досягненню зазначених перетворень, глибинних за своєю сутністю, покликана законотворчість як цілеспрямована поступова діяльність, що має своєю метою врегулювання суспільних відносин шляхом пізнання та оцінки правових потреб суспільства і держави, створення законів та системи законодавства в цілому. Отже, побудова в Україні громадянського суспільства та правової держави неможлива без вдосконалення законодавчого процесу, у тому числі інституту законодавчої ініціативи.

Реалізація права законодавчої ініціативи, тобто внесення законопроекту до парламенту, є реакцією на визрілу в суспільстві потребу в урегулюванні нормами права тієї чи іншої соціальної проблеми, виявлення якої і є завданням суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Аналіз останніх публікацій

Проблемні питання права законодавчої ініціативи привертали на себе увагу таких учених, як О. В. Богачова, В. І. Борденюк, Г. С. Журавльова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. В. Кравченко, Л. Т. Кривенко, З. О. Погорєлова, А. М. Ришелюк,В. М. Шаповал, О. І. Ющик [1-8] та багатьох інших. Поряд з тим, серед науковців продовжують тривати дискусії щодо визначення як кола суб'єктів законодавчої ініціативи, так і меж їх повноважень. Тому актуальність подальшої розробки цього питання зберігається і сьогодні, особливо в сучасних умовах реформування законодавства.

Мета статті полягає в проведенні аналізу поглядів науковців та діючого законодавства щодо визначення сутності права здійснення у Верховній раді України законодавчої ініціативи її уповноваженими суб'єктами з урахуванням особливостей законотворчої діяльності в державі на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу

В юридичній літературі немає чіткого визначення поняття «суб'єктів законодавчої

ініціативи», натомість, замість нього, застосовуються такі терміни як «право законодавчої ініціативи» та «законодавча ініціатива». Ці два терміни вживаються як синоніми, тоді як право законодавчої ініціативи лише надає можливість здійснювати певну дію, а законодавча ініціатива – це сама дія (сукупність дій), яка здійснюється на основі реалізації даного права.

Загальноприйнято, під законодавчою ініціативою (фр. initiative від лат. initium – початок) розуміти стадію законодавчої процедури, що полягає у внесенні уповноваженим органом або посадовою особою (суб'єктом права законодавчої ініціативи) до парламенту офіційної пропозиції про прийняття, зміну або скасування законодавчого акта.

В науковій літературі зустрічаються й інші визначення даного терміну. Так, В. В. Кравченко вважає, що під законодавчою ініціативою слід розуміти офіційне внесення до Верховної Ради України уповноваженим суб'єктом законопроекту або пропозиції чи поправки до законопроекту [7, с. 302]. Л. Т. Кривенко визначає законодавчу ініціативу як право вносити готові законопроекти і пропозиції про розробку і прийняття нових законів, скасування та зміну діючих [6, с. 31].

Зазначимо, що законодавчу ініціативу, не можна зводити лише до пропозиції прийняти новий нормативний акт. Здійснення законодавчої ініціативи – це обов'язкова початкова стадія законодавчого процесу. З цього приводу М.А. Краснов і В.А. Кряжков визначають законодавчу ініціативу як перший етап законодавчого процесу, що означає внесення законопроекту на розгляд до законодавчого органу уповноваженою на те особою або органом – суб'єктом законодавчої ініціативи [9, с. 86].

Отже, поняття «законодавча ініціатива», в рамках парламентського законодавчого процесу, має як мінімум два основних значення. По-перше, законодавчою ініціативою називають одну із стадій законодавчого процесу. По-друге, її розглядають як певне приватне право уповноважених суб'єктів щодо внесення проектів законів в законодавчий орган.

В свою чергу, право законодавчої ініціативи можна визначити як можливість вносити в законодавчий орган законопроекти, тобто попередні тексти законів. Йому кореспондує обов'язок законодавчого органу обговорювати питання щодо прийняття таких законопроектів до розгляду. Таким чином, законодавча ініціатива є однією з форм участі суб'єктів держави в законодавчому процесі.

Право законодавчої ініціативи за своїм характером і приналежністю відноситься до суб'єктивних прав в силу того, що воно відноситься до чітко визначеного кола посадових осіб, та державних органів зі спеціальними повноваженнями. Тому, саме суб'єкти законодавчої ініціативи на практиці повинні здійснювати координацію законотворчої діяльності.

В Україні законодавча ініціатива розглядається як звернення суб'єкта права законодавчої ініціативи, визначеного Конституцією України, до Верховної Ради України стосовно прийняття нового закону, припинення чинності або зміни чинного закону, яке здійснюється шляхом подання проекту закону на розгляд Верховної Ради України.

Підкреслимо, що оскільки Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні (ст. 75 Конституції України) – то прийняття законів віднесено саме до її повноважень (ст. 85 Конституції України) [10]. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить: Президентові України, народним депутатам України, Кабінету Міністрів України [11]. Кожен з суб'єктів законодавчої ініціативи встановлює для себе певний порядок роботи з законопроектами, які вносяться ним до Верховної Ради України.

Стаття 93 Конституції України містить правило, за яким законопроекти, визначені Президентом як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово [10]. Порядок роботи із законопроектами та законодавчими пропозиціями, які надійшли до Верховної Ради України, регламентується Положенням про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України, затвердженим Указом Президента України від 30.03.1995, де закладена можливість подання найважливіших законів, опрацьованих у Кабінеті Міністрів України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, наукових установах, як законодавчої ініціативи Президента України [12].

Законопроекти та інші документи законодавчої ініціативи Президента України готують

радники та наукові консультанти Президента України, а також відповідні структурні підрозділи Адміністрації Президента України за дорученням Глави Адміністрації Президента України або за їх власною ініціативою.

Законопроекти та інші документи законодавчої ініціативи Президента України мають бути оформлені відповідно до вимог Регламенту Верховної Ради України [13] та Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України [12]. Це Положення визначає порядок роботи з законопроектами та законодавчими пропозиціями, які вносяться Президентом України в порядку законодавчої ініціативи до Верховної Ради України, а також з законопроектами та законодавчими пропозиціями, які подані іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи та надійшли з Верховної Ради України, в разі підготовки зауважень, змін і доповнень до них.

Необхідно звернути увагу, що Указом Президента України від 14.04.2006 № 305/2006 «Про внесення змін до Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України» встановлено, що як законодавча ініціатива Президента України на розгляд Верховної Ради України можуть бути подані проекти найважливіших законів, підготовлених Національним банком України. Законопроекти, що надходять від Національного банку України, подаються з візами Голови Національного банку України або особи, яка його заміщує [14].

Практика засвідчує, що формами реалізації Президентом України права законодавчої ініціативи є: внесення проекту закону про ратифікацію договорів, угод; проекту закону про приєднання України до конвенцій, до протоколу про поправки до конвенцій; проекту закону про підтвердження згоди на обов'язковість для України угоди; проекту нового закону; проекту закону про внесення змін до чинних законів України; про внесення змін до Конституції України за результатами всеукраїнського референдуму. Доцільною є думка дослідників даної проблеми, що ці форми реалізації права законодавчої ініціативи мають бути визначені Законом України «Про Президента України» і деталізовані у законах «Про Регламент Верховної Ради України» та «Про закони і законодавчу діяльність» [15, с. 42].

Слід зазначити, що надання Президенту, як голові держави, широких повноважень у сфері законодавчої ініціативи зустрічається доволі часто. Так, наприклад, Конституціями Латвійської та Литовської Республік одним з суб'єктів права законодавчої ініціативи визначається Президент країни. В роботах вітчизняних вчених також наголошується, що право законодавчої ініціативи необхідно Президентові [16, с. 98.].

Разом з тим, деякі науковці вважають недоцільним наділення Президента України правом законодавчої ініціативи, оскільки Конституцією України встановлено, що Президент України звертається з посланнями до народу із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про зовнішнє і внутрішнє становище України (стаття 106 Конституції України), а щорічне послання є документом, в якому Президент, на основі аналізу зовнішнього та внутрішнього становища, висловлює парламенту свої політичні погляди, пропонує шляхи подолання перешкод. Однак, вважаємо, що такий підхід щодо скорочення суб'єктів права законодавчої ініціативи не сприятиме демократичності законодавчого процесу, оскільки саме на Президента покладено значні повноваження у законодавчому процесі, в тому числі і визначення пріоритетності законопроектів.

Окрім Президента право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить народним депутатам України. Відповідно до статті 12 Закону України «Про статус народного депутата України» народний депутат має право законодавчої ініціативи, яке реалізується у формі внесення до Верховної Ради України: законопроектів; проектів постанов; інших законодавчих пропозицій [17]. Порядок внесення законопроекту, проекту постанови чи іншої законодавчої пропозиції на розгляд Верховної Ради України та порядок їх розгляду визначаються Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» [7].

Народний депутат здійснює свої повноваження, зокрема, у Верховній Раді, яка функціонує як орган з визначеним правовим стату-

сом. Окрім того, стосовно народних депутатів визначені і правові основи діяльності як окремих народних депутатів та і їх об'єднань серед яких: комітети, тимчасові спеціальні комісії, тимчасові слідчі комісії, фракції (групи) тощо.

Так, законопроектна функція комітетів, відповідно до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995, полягає в: розробці проектів законів, інших актів Верховної Ради України; попередньому розгляді та підготовці висновків і пропозицій щодо законопроектів, внесених суб'єктами законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України; доопрацюванні за дорученням Верховної Ради України окремих законопроектів за наслідками розгляду їх у першому та наступних читаннях (за винятком прийнятих Верховною Радою України актів у цілому); попередньому розгляді та підготовці висновків і пропозицій щодо проектів загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, а також наданні згоди на обов'язковість чи денонсацію міжнародних договорів України; узагальненні зауважень і пропозицій, що надійшли до законопроектів; внесенні пропозицій щодо перспективного планування законопроектної роботи [18]. За цим же законом, серед прав комітету при здійсненні законопроектної функції є право розробляти з власної ініціативи проекти законів, з питань, що віднесені до предмету відання комітетів, з наступним внесенням на розгляд парламенту членами комітету за його рішенням.

Якщо ми говоримо про законопроектну функцію комітету, то слід розглядати комітет саме як структурно-організований елемент, що у такому випадку допомагає реалізації законодавчої функції парламенту. Але, якщо комітет вносить на розгляд парламенту законопроект, тобто депутати, які здійснюють у ньому своє право законодавчої ініціативи (що оформлюється рішенням комітету), то норма закону має вказувати на всіх депутатів, що є членами цього комітету. У цьому контексті ми можемо говорити і про фракції народних депутатів України. Оскільки кожен член фракції як народний депутат України володіє правом законодавчої ініціативи, то цілком логічною видавалась би наявність у фракції права подавати проекти, тобто реалізувати право законодавчої ініціативи похідне від права законодавчої ініціативи народного депутата України [15, с. 44].

Конституцією України ще одним із суб'єктів права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України визначений Кабінет Міністрів України [10]. Це положення закріплено також в Законі України «Про Кабінет Міністрів України» [19] відповідно до статті 27 якого, Кабінет Міністрів України має право вносити та відкликати проекти законів внесених ним на розгляд Верховної Ради України в порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України [13].

Кабінет Міністрів України має виключне право на внесення проекту закону про Державний бюджет України. Крім цього, новосформований Кабінет Міністрів України має право відкликати до прийняття у першому читанні проекти законів, внесені на розгляд Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України, повноваження якого припинені [19].

Кабінет Міністрів України на виконання рішення Верховної Ради України, за зверненням відповідного комітету Верховної Ради України або з власної ініціативи, подає Верховній Раді України висновки щодо повноти економічного обґрунтування та фінансового забезпечення законодавчих пропозицій і проектів законів, реалізація яких потребує матеріальних та інших витрат за рахунок державного чи місцевих бюджетів.

Також, Кабінет Міністрів України забезпечує проведення експертизи внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи проектів законів, які надіслані Верховною Радою України. Крім цього, члени Кабінету Міністрів України мають право подавати висновки до проектів законів з питань, що належать до їх компетенції. Такі висновки надсилаються комітету Верховної Ради України, визначеному головним з опрацювання відповідного проекту закону.

Аналізуючи повноваження Кабінету Міністрів України, закріплені у статті 116 Конституції України [10], а саме, вживання заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової

політики; політики у сфері праці і зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, розробку загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку тощо, можна зробити висновок про безперечну необхідність і важливість наявності законодавчої ініціативи у Кабінету Міністрів України.

Слід зазначити, що Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який підзвітний і підконтрольний Верховній Раді України, забезпечує здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, що передбачає наявність у нього можливостей спрямовувати законодавчу діяльність парламенту на створення організаційно-правових умов для урядової діяльності. Тобто, можна говорити про органічний зв'язок між парламентською законотворчістю та урядовою діяльністю.

Зауважимо, що у президентських країнах виконавча влада іноді не наділена правом законодавчої ініціативи [20]. Проте, у багатьох державах, незалежно від форми правління, уряд впливає на зміст роботи парламенту. Тож питання полягає у тому, наскільки важливим та необхідним є наділення суб'єктів виконавчої влади правом законодавчої ініціативи. З цього приводу у юридичній літературі існують суперечливі позиції. Так, деякими науковцями вказується на доцільність і раціональність звуження кола суб'єктів права законодавчої ініціативи за рахунок виконавчої влади [6, с. 31], інші, навпаки, зазначають, що домінуюча роль у реалізації права законодавчої ініціативи належить урядові – так звані урядові ініціативи, оскільки більшість прийнятих законів мають урядове походження [21, с. 259]. У цьому випадку також наголошується на тому, що вищий орган виконавчої влади здатний залучити до підготовки законопроектів найбільш кваліфікованих фахівців. Водночас підготовка законопроектів проходить у відповідних міністерствах, що мають можливість повністю вивчити потреби у правовому регулюванні певної галузі [6, с. 217]. У зв'язку з цим можна погодитися з пропозицією В. Журавського, стосовно підбору урядом декількох, включених до порядку денного і підготовлених до розгляду питань, для обов'язкового внесення до розкладу пленарних засідань на найближчий тиждень [22, с. 324].

У юридичній літературі висловлюються пропозиції щодо внесення змін до чинної Конституції України з метою наділення правом законодавчої ініціативи Верховного Суду України. Призначенням судів загальної юрисдикції є здійснення правосуддя, зміст якого не може мати політичний характер, і право законодавчої ініціативи найвищого судового органу у системі судів загальної юрисдикції поставило б під сумнів неполітичний характер діяльності цього органу. Також, це протирічить усталеній концепції поділу влад, за якою судова влада може виступити у ролі арбітра у політичних спорах між законодавчою і виконавчою гілками влади. Проте, існує і протилежна думка. Так, О. І. Ющик вважає, що необхідність позбавлення права законодавчої ініціативи Верховного Суду України зрозуміти важко, крім того зазначає, що для демократичної правової держави адекватною має бути практика збільшення числа суб'єктів права законодавчої ініціативи, оскільки це створює можливість більш повного і всебічного виявлення суспільних потреб [8, с. 290].

Вважаємо, що у рамках складної проблематики визначення оптимального кола суб'єктів права законодавчої ініціативи знаходиться і питання про можливе наділення цим правом Уповноваженого Верховної ради України з прав людини. Аргументом на користь подібного рішення може служити, перш за все, характер його діяльності. Сьогодні безперечним є той факт, що конституційного проголошення людини найвищою соціальною цінністю явно недостатньо. Необхідно розробити ефективний та реально функціонуючий механізм здійснення та реалізації прав і свобод людини і громадянина. Тому, тісний взаємозв'язок діяльності уповноваженого з прав людини з парламентаризмом виступає в якості серйозного аргументу на користь можливого включення цього специфічного органу до кола суб'єктів права законодавчої ініціативи [15, с. 39].

Однією з найважливіших ознак демократичної та правової держави є можливість і реальна здатність суспільства прямо чи опосередковано брати участь в його управлінні. Серед форм прямого здійснення влади народом у світовій практиці виділяються такі, як вибори, дострокове відкликання, референ-

дум, всенародне опитування, всенародне обговорення, загальне зібрання виборців, право петицій і громадянська (народна) законодавча ініціатива. Остання являє собою право певної групи виборців запропонувати проект закону, який підлягає обов'язковому розгляду законодавчим органом.

У законодавстві окремих зарубіжних країн передбачений інститут народної ініціативи. Це означає, що проект, підписаний встановленою кількістю громадян, повинен бути прийнятий до розгляду парламентом. Зазначимо, що народна законодавча ініціатива є досить поширеним явищем у Швейцарії, Італії, Австралії, Перу, Іспанії, США, Німеччини. Інститут народної законодавчої ініціативи передбачений конституціями ряду держав з перехідною економікою, а саме, Албанії, Польщі, Словенії, Румунії, Латвії і Литві та інших держав. У різних країнах застосовуються різні вимоги до кількісного складу громадян-виборців, що беруть участь у внесенні в законодавчий орган законопроекту, однак слід зауважити, що це досить великі групи виборців, що мають право вносити від свого імені законопроекти, які представницькі органи державної влади зобов'язані розглядати нарівні з іншими законопроектами [15, с. 41].

Однак практика свідчить про те, що в ряді країн законодавча ініціатива громадян застосовується досить рідко і недостатньо ефективно. Серед основних причин, що ускладнюють реалізацію громадянами свого конституційного права, слід назвати недостатньо високий рівень правової культури громадян. Звертаємо увагу, що інститут законодавчої ініціативи громадян являє собою динамічне явище, якому ще належить розвиватися і вдосконалюватися, а тому, для його вивчення необхідно проведення комплексних досліджень [15, с. 42].

Звичайно, народна законодавча ініціатива на загальнодержавному рівні в Україні поки що залишається сподіванням. Поряд з тим, цей інститут є одним з найперспективніших концепцій реформування механізму державного управління. Адже перехід від прямої демократії до представницької відбувся завдяки зростанню населення і неможливістю дослухатися і врахувати думки різних верств населення. Однак на сучасному етапі розвитку комунікаційних технологій це дозволяє подолати зазначені труднощі і створити конструкцію громадського самоврядування, яка б допомогла подолати існуючі проблеми надмірної централізації та втручання влади у різні сфери суспільної життєдіяльності. Таким чином громадяни будуть дедалі активніше залучатися до процесу управління державою і вирішення існуючих у ній проблем.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що загалом, сучасний стан законодавчого процесу в Україні характеризується наявністю розвиненої демократичної процедури. Законодавча ініціатива, як стадія законодавчого процесу, має складну структуру. Об'єктивним моментом для визначення змісту законодавчої ініціативи, як стадії законодавчого процесу є діяльність суб'єктів права законодавчої ініціатива, в ході якої суб'єкт вступає у правовідносини із законодавчим органом з метою реалізації свого права. Отже, початком стадії законодавчої ініціативи є офіційне звернення суб'єкта права законодавчої ініціативи до законодавчого органу з текстом законодавчої ініціативи.

Таким чином, процес взаємодії законодавчого органу з суб'єктом, що наділений правом законодавчої ініціативи спрямований не тільки на розроблення та прийняття законів, що регулюють найважливіші суспільні відносини, але й на вдосконалення вже існуючого законодавства. Тому законодавча влада, усвідомлюючи відповідальність того, що тільки вона має право видавати закони та інші нормативно-правові акти повинна спрямовувати максимальні зусилля на якість підготовки законодавчих актів.

Враховуючи викладене, вважаємо доцільним проведення подальших наукових розробок теоретичних засад законотворчої діяльності, а також створення правової основи для запровадження на загальнодержавному рівні в Україні інституту народної законодавчої ініціативи.

Література

1. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко ; за ред. В. О. Зайчук. – Київ : Реферат, 2006. – 424 с.

2. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні: навч. посібник Борденюк В. І., Журавльова Г. С., Шаповал В. М. Видавництво Київ, УАДУ, 2000. – 216 с.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : Підручник [Електронний ресурс]; пер. з рос. /

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуті теоретико-правові питання сутності законодавчої ініціативи. Показані відмінності між поняттями «право законодавчої ініціативи» та «законодавча ініціатива». Розкрито зміст права законодавчої ініціативи її уповноважених суб'єктів, серед яких: Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України. Обґрунтовано доцільність запровадження на загальнодержавному рівні в Україні інституту народної законодавчої ініціативи як найперспективнішу концепцію реформування механізму державного управління.

О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. – Режим доступу: http://ukrkniga.org.ua/ukrknigatext/34/109/

4. Погорєлова З. О. Проблеми реалізації права законодавчої ініціативи в діяльності українського парламенту / З. О. Погорєлова // Парламентська реформа: теорія і практика. – Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2001. – Вип. 6. – 217 с.

5. Ришелюк А. М. Законотворчий процес в Україні: навч. посіб. / А.М. Ришелюк. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 220 с.

6. Кривенко Л. Т. Верховна Рада України / Л. Т. Кривенко. – Київ : Ін-Юре, 1997. – 47 с.

7. Кравченко В. В. Конституційне право України : Навчальний посібник. – Вид. 6-те, виправл. та доповн. / В. В. Кравченко. – К.: Атіка, 2007. – 512 с.

8. Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу : монографія / О. І. Ющик. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – 519 с.

9. Краснов М. А. Толковый словарь конституционных терминов и понятий / М. А. Краснов, В. А. Кряжков. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 424 с.

10. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254

11. Про відновлення дії окремих положень Конституції України [Електронний ресурс]: Закон України 21.02.2014 р., № 742-VII. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/742-18/paran2

12. Про затвердження Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 30.03.1995 р., № 270/95. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270/95 .

SUMMARY

The article discusses theoretical legal aspects of the legislative initiative nature. Differences between the concepts of "right of legislative initiative" and "legislative initiative" are pointed out. The essence of the right of legislative initiative of subjects entitled to it, including President of Ukraine, people's deputies of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, is revealed. Necessity of establishment of institution of the people legislative initiative in Ukraine on the national level as the most promising concept of reforming the state apparatus is argued.

13. Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.02.2010р., №1861-VI. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-17

14. Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 15.11.2006 р., №970/2006. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/970/2006

15. Гусаров С. М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні : [моногр.] / С. М. Гусаров ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2014. – 412 с.

16. Шатіло В. А. Інститут президентства у системі державної влади України. України / В. А. Шатіло. – Київ : Український центр політичного менеджменту, 2004. – 159 с.

17. Про статус народного депутата України [Електронний ресурс]: Закон України від 17.11.1992 р., № 2790-XII. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2790-12

18. Про комітети Верховної Ради України [Електронний ресурс]: Закон України від 04.04.1995 р., № 116/95-ВР. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80

19. Про Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]: Закон України від 27.02.2014 р., № 794-VII. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18

20. Законотворча діяльність Верховної Ради України та стан законодавства в Україні [Електронний ресурс]: Звіт про роботу Верховної Ради України у 2004 році // Голос України. – 2005. – 01.02.2015. – Режим доступу: http://goo.gl/WyUNRM

21. Кислий Павло, Чарльз Вайс. Становлення парламентаризму в Україні: На тлі світового досвіду. – Київ : Абріс, 2000. – 414 с.

22. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : Підручник для студ. вузів / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, О. Н. Ярмиш. – Київ : Ін Юре, 2004. – 671 с.